

svetozar baltić SMEDEREVO

1
Kroz reč mi proleće metak od svile, metak od lekovitih muzike. Kroz reč mi ptica vitkog leta propada.

Čim da zamenu prostor što lujlja mi se u snu, čim ravnotežu!

Kišo, istorija potonulog cveta u ognjiste odakle počinju slike.

Uzvodno od kože beskonačno sam crevo. Kroz greške sunca vešto provodilo svet.

3
Brujne kipe boje u vrtu gde tačno vreme sam u težu krvi udevo.

2
O bela igra, ptico iza koje stišavaju se boje. Mutne pčele saće gle, od moje pesme građe.

Mostovi preko vida, mostovi preko mirisa u belo ugļevlje tonu.

O bela igra, zrelo talasanje zida.

Vazduh nabijen svetlom slane granice pamćenja raskiava.

Sa moga oka odbeglo more u bistru floru pod snom. Gustoj sam vatri na severu u zvono izlivo vreme.

Obalo mutnog govora opet mi u senku uvireš.

3
Bilje okovano bleskom, crvenim mirisom što grob mi kao sliku otvara. Topla lada nad obalama semena, nad obalama vijugavog leta treznu pticu nosi.

O vreme na izlasku iz reči, iz klobuka pod kojim se delim. Nephodna zvezdo sa ružnim i belih natikama.

Bilje okovano bleskom kroz nokte mi promosi noć, kroz damare mi prođeva snenu granicu sveta. U tople krugove uvija glas mi nečuini vek vode. Gle, iz bistrog dna saće, mali satovi, mali slapovi užarene belutke izvlače.

4
Glavo u crvenoj čašici dima, glavo na tvari reči što sa opasnošću se prepliće.

Divlje vode optaču mi samoću, drugu slobodu dok vreme svieće.

Izbezumljene ptice u val vazduha uleću ostavlajući u mom srcu težu.

Zemlja se prema staroj senci pomera, zemlja sa dubokim grobom sunca lujlja se između belih ptima uzavrelog mi sluha.

Glavo u prostoru boja sjajnu ti ljubim mrežu.

Gračaju tamne slasti u voću.

Po pčeli znam kako je cvet zrevo.

Poražen miris leta kru mi kroz san tera.

5
Eto me između pramenja sna Oči ostavih da uz kišu teku. Crni rudari na belim čelima crvene satove nose.

O pesmo izdeljena u krvi. Dubine više ne obleću zore, blage zveri senki okrugle igre pod tišinom vode.

Eto me između pramenja sna i granice pred kojom se more u tečni pepeo prurušava.

u zidnata leta spava. Zreo oblik vatre

O pesmo izdeljena pre sveta: brod što se u mojim životima igra.

Eto me pod smetom sjaja: šumu od šuma, vođu od hoda o d u e a m.

7
Sanjam živu smrt među budućim [kostima] Vodo bez pretka, o ljudi vazduše što zemlju mi kao igru približavaš.

Ružna glavo, putanjo tužnog metka čime ti pamćenje zavaravaš.

Dole se reči dele, promukli plodovi sa žarom u semenci.

Dole, tuh, crtaju me strele.

Gle, pod starom opnom sna vatre vatre kuju. Gle, ptice i zmije idu iz vazduha izvlače.

Senci zlata stičan Dunav se niz moju kožu sliva.

Još osta nepomičan na zvoni leti bol.

8
Čvrsta brazdo u letu što vazduh oko ptice rasplićeš. Čvrsta opno oko izvora prostora, oko kruga u deltu nad mojom beonjačom.

Raste izlečena boja, raste vulkan ko zora kad svieće. O medno pijanstvo krika u živoj senici, u tešnjoj čeliji na opasnom ognjistu kroz koje me pronče lukave muzike sunčevog lika.

Čvrsta oblino kiše ko peva ti iznutra! Dozrelo vreme nad kasnom mojom kožom, zlatni oklop što nad mojom propašću se njiše!

Čvrsta oblino svetla od čega te izlize.

10
Gde spavam to, čim se završavam. Beličasti točkovi ispod vida, tanko more na struni koja obasjava mi kraj.

Ptica proletera kroz svet u vazduhu me zida.

Opet pun žara u uhu noći cvet. Opet zora sa talasom koji vida mi kožu.

Šume nestaju u zelenom svom piću. Opet pakao ko ljubav otvoriču.

Pijana zimo crni tvoj sjaj kud ruke mi odvođi.

Gde spavam to, čime se završavam.

Tuku satovi u omadijanoj vodi. Prostor pod kojim sanjam ko muzika se rasprskava.

KONSTANTIN PAUSTOVSKI sećanja na babelja

Uveče smo sedeli na kamenoj ogradi nad obronkom. Cvetala je žutilovka. Babelj je raseljeno bacao dole kamenčiće. Oni su u ograničenim akokovima padali ka moru i poput karšuna praskali po kamenju.

— Eto, vi i drugi pisci — reče Babelj, — umete život da prevlačite, kako ste rekli, rosom fantazije. Uzgred, još uvek obuzna fraza! Ali šta da radi čovek lišen uobrazilje? Recino ja.

Začutio je. Odozdo je dopirao smeni, otmuziti uzdah mora.

— Šta vi to govorite! — rekoj ka smušenju.

Babelj kao da nije čuo moje reči. Bacao je kamenčiće i dugo čutao.

— Ja nemam mašte. — tvrdoglavo ponovi on. — Kažem vam to savim ozbiljno. Ja ne umem da izmišlam. Ja moram znati sve, do zadnje žilice, inače ništa ne mogu da napišem. Na mom štihu urezana je deviza a u t e n t i c i o n o s t. Zato ja pišem tako sporo i tako malo. Meni to ide teško. Svakla priča me postara za nekoliko godina. Kakvo, dodavola, močartovanje, radost nad rukopisima, laki trik mašte! Negde sam napisao da brzo starim od astme, čudne bolesti koja se još u dešnjstvu uvukla u moje nekaiko telo. Sve je to laž! Kada pišem i najkraću priču, svejedno moram raditi na njoj kao rudar, kao kopac, koji sam samcit ima da sravnji sa zemljom Mont Everest. Počinjući rad, uvek mišlim da mu nisam dorastao. Ponekad i plačem od umora. Od tog rada bole me svi krevni sudovi. Grčevi mi trguju srce ako mi neka rečenica ne polazi za rukom. A kako često one ne polaze za rukom, te proklete rečenice!

— Ali vaša proza je kao izlivena. Kako to uspevate?

— Stikom. samo stikom. — odgovori Babelj i nasmeja se starački, imitirajući nekoga, verovatno Moskvina. — He — he — he, mladiču moj! Stikom dabome stikom! Evo ja ću napisati priču o branju rublja, a ona će zvuciati kao proza Julija Cezara. Cela je stvar u jeziku i stilu. A ja to odnekud umem da radim. Ali vi shvatate, da to ne čini suštinu umetnosti, to je samo prvoklasan, možda, ili čak dragocena građevini materijal za nju. Dobacite mi samo par ideja — kako je govorio jedan odeski novinar — a ja ću se već postarati da od njih napravim remek-delo^o. Dođite, pokazacu vam kako to ide kod mene. Ja sam škrt, ciciaj sam, ali vama uo ipak pokazati.

U daći je bilo već savim tamno. Iza vrata je šumelo more stišavajući se pred noć. Spolja je dolazio prohladan vazduh koji je potiskivao stesku žegu zasićenu mirisom pelena. Babelj zapali malenu lampu. Oči mu se zacvrvenele iza stakla naočara (on se veštio mučio s očima).

— On izvadi iz stola debeo rukopis otku-

can pisačom mašinom. U njemu je moglo biti ne manje od dve stotine stranica.

— Znaite li šta je to?

Bjo sam u nedoumici. Nije valjda Babelj najzad napisao dugačku priču u to tajnu čuvaro od svih?

U to nisam mogao da povetujem. Svi smo mi znali pravu telegrafsku kratkocu njegovih priča, zbjehnih od krajinjih granica. Znali smo da je on svaku priču dužu od deset stranica smatrao naduvanom i razvodnjenom.

Je li moguće da se u toj pripovetici nalazi dve stotine stranica zgusnute Babeljove proze? To je bilo nemoguće!

Pogledao sam prvu stranicu, video naslov: — Ljupka Kozak i još više se začudio.

— Dozvolite, — rekoj, — ja sam čitao da je Ljupka Kozak kratka priča koju još niste objavili. Zar ste od nje napravili roman?

Babelj spusti ruku na rukopis i pogleda me namenejanim očima. Sličnuše borice pojavile se u njihovim ugovinama.

— Da, — reče on i porumene od zbuđenosti. — To je Ljupka Kozak. Kratka priča. U njoj nema više od petnaest stranica. Ali ovde su sve dvadeset i dve varijante te priče, računajući i poslednju. I sve u svemu, u rukopisu ima oko dve stotine stranica.

— Dvadeset i dve varijante, — promućah ne shvatajući ništa.

— Slušajte, — reče Babelj, razliučno. — Literatura nije lapa. Baš tako! Dvadeset-dve varijante jedne te iste priče. Kakva strahota! Vi mislite da je to preterano? Ali ja još nisam sigurna da i ta dvadeset-druza varijanta može ići u štampu. Čini mi se da se to može još skratiti. To potkresivanje je ono, dragi moj, što jezice savmosvojnu snagu jezika i stila. Jezika i stila! — ponovi on.

— Ja uzmem tričariju anegdoticu, bizarnu priču, i pretvaram je u stvar od kojne se više ne mogu otrgnuti. Ona je živa. Ona igra. Ona je obla kao belutak na žalu. Ona se drži kohezijom svojih čestica. A sila te kohezije takva je da je ni muntja ne može razopeti. Čitac će, tu priču. Fantazije je. Smejaće se nad njom, ne zato što je smešna, već zato što se čoveku uvek olima osmejak pred ljudskom srećom. Usudujem se da govorim o ljudskoj sreći jer ono, dragi sam, Ali dogod sam živ ne smete o ovom razgovoru nikome ni reći reći. Obecajte mi to. Nije, najzad, moja zasluga što se, ne znam kako, u mene, sina jadnog trgovčica, uselio demon ili anđeo umetnosti, nazovite ga kako hoćete. I ja mu se pokoravam kao rob, kao teletča stoka. Prodac sam mu svoju dušu i moram pisati najbolje što mogu. Čini mi se da je to patnja. Ali oduzimate mi to — moju sreću ili moju patnju — i s njom će isteći sva krv iz mojih žila i moga srea i ja

više neću vredeti ni koliko izgrišeni opušak. Ovaj rad je ono što mene čini čovekom ne u odeskim uličnim filozofom. — Ču'tao je p sa novim naletom šarčine dodao —

— Ja nemam mašte. U meni živi samo žudnja za njom. Sećate li se Bloka: „Ja vidim čarotnu obalu i čarotnu daljinu“? Blok je stajao na to obalu, ali ja neću nikada. Ja u obalu vidim u nepodnošljivoj daljini. Moj tuh je previše običan. Ali neka je hvala sudbini da u to što je u moje sroce ušćila žudnja sa tom čarotnom daljinom. Ja se naprešom do krajinjih granica svojih moći jer želim da budem na gozbi bogova a bojim se da rne otuda ne oteraju.

Suza zablista pod ispučenim staklima njegovih naočara. On sidne naočari i obrisa oči rukavom svog iskrpljenog bezbolnog kaputića.

— Nisam ja izabrao svoju rasu, — izusti on nekakavno, stonljenim glasom. — Ja sam Jevrejin. Čiutvin. Ponekad mi se čini da mogu razumeti sve. Ali jedno ipak neću nikada razumeti — razloge tui crnoj zlosti koju tako odvratno nazivaju antisemitizmom.

— On čuta. Ču'tao sam i ja, čekajući da se smiri i da mu ruke prestanu drhtati.

— Još, kao dete prošao sam kroz pogrom Jevreja i ostao živ, ali su mom golubki otkinuli glavu. Zašto... Nadam se da neće ući moja žena. — prošupata on. — Tiho zatvorite vrata i zaključajte ih. Ona se plaši ovakvih razgovora i tako bi se moglo desiti da plače celu noć. Ona misli da sam veoma usamljen. A možda je to istina?

Šta sam mogao da mu odgovorim? Ču'tao sam.

— Eto tako, — reče Babelj, kratkovidno se naginjući nad rukopis. — Redim kao mazga. Ali se ne žalim. Ja sam ovaj robijaški rad sam izabrao. Ja sam kao galioti, prikovan doživotno za svoje veslo i zaljubljen u njega. U svaki delić njegov, u taj tanani sloj drveta uplitanog njegovim dlanovima. Vremenom, od dugog dođira sa ljudskom kožom i najgrublje drvo dobija plemenitu boju i počinje da liči na slonovu kost. Isto je tako i s našim rečima, s našim jezikom. Treba nam toplu ruku položiti na njega, i on će se pretvoriti u živu i dragocenu stvar.

— Ali idimo redom. Kada prvi put napisem neku priču, rukopis je u mojim očima odvratan, naprosto užasan! To je skupina nekoliko manje ili više uspešnih delova, spojenih među sobom trajateljnim pomoćnim vezama, takozvanim „moskovima“, u stvari pravim prihvatljivim konopcima. Pročitate prvi rukopis Ljupke Kozaka i uverite se da je to — bezvredno i bezubo brljanje, nezgrapna gomila reči.

Tu sad počinje rad. To je pravi početak. Ja pregledam rečenicu po rečenicu, i to ne jednom već mnogo puta. Najpre izbacim iz rečenice sve nepotrebne reči. Za to vam je potrebno oštro oko, jer jezik vešto krije svoje dubre, ponavljanja, sinonime, čiste besmislice; izgleda kao da se svo vreme trudi da vas nadmudri.

Kada je taj posao završen, rukopis grekucam (tako se tekst bolje vidi). Zatim ga

ostavim da stoji dva-tri dana — ako me nestrpljenje ne savlada — pa opet uzmem da ga pregledam. Rečenicu po rečenicu, reč po reč. Obavezno nađem i ovoga puta još kaklo travuljine i korova. I tako, prepisujući tekst svaki put ponovo, ja radim sve dotle dok i najsuvojiim pretraživaj njem više ne mogu da nađem ni trunku prljavštine.

Ali to još nije sve. Pročitate! Pošto je dubre izbačeno, proveravam svežinu i tačnost svih slika, poređenja i metafora. Ako tačno poređenje ne postoji, bolje je ne uzeti nikakvo. Neke imenica živi samo u svojoj jednostavnosti.

— — — — —

U przi linija mora biti povučana tvrdo i čisto, kao na bakrorezu.

Vas su uplašile dvadeset i dve varijante Ljupke Kozaka. Sve te varijante su ispiranje, iskivanje priče u jednu nit. I dodaje se to, da je među prvom i poslednjom varijantom takva razlika kao između ušmaćenog papira i Rotkiljevog Proleća.

— Robijaški rad, zaista, — rekoj. — Da dvadeset puta promišliti pre nego što od lučič da postane pisci.

— Ali glavno je, — reče Babelj, — da se tim robijaškim radom ne ubije tekst. Sve je onda bilo uzalud, ispašće davu će se znati šta. Tu se mora ići kao po Konopcu. Da, tako je to... — dođade on i počuta. — Treba mi i nas sve vezati zakletvom. Da nišo nikad ne uprlja svoje delo.

(iz autobiografske knjige Vremja boljših ožidani)

(Preveo Stevan LJATKOVIĆ)

saopštenje

Ivan Banja i Petar Milosavljević, zbog odlaska u JNA, i Jaana Melviner, zbog odlaska na specijalizaciju u inostranstvo, duže vreme neće učestvovati u uređivanju našeg lista.

Redakcija

„Polja“ uređuju: Miroslav Egerić, Gorko Janjušević, Zelimir Petrović (nije učestvovao u uređivanju ovog broja), Mileta Radovanović (glavni i odgovorni urednik) i Laslo Kapitanj (zbior likovnih priloga i tehnička oprema)

List izdaje NIP „Progres“, Novi Sad, Stevana Sremca 13

Rukopise slati na adresu: Redakcija „Polja“, Novi Sad, Vase Stajčića 1, tel. 23-23

Rukopisi se ne vraćaju.

Godišnja pretplata 600 dinara, za inostranstvo dvostruko. Pojedini primerak 50 dinara. Pretplatu slati na: NIP „Progres“, Novi Sad, tekuci račun broj 151-117-514, sa naznakom za „Polja“

Stampa „Forum“, Novi Sad, meter Mita Dejanov

Sledeći broj „Polja“ izlazi 10. februara 1985. godine